

Το Μήλο – Η Βασίλισσα των Φρούτων

Автор(и): проф. д-р Василий Джувинов, Института по овощарство в Пловдив

Дата: 07.03.2018 *Брой:* 3/2018

Σύμφωνα με τα στοιχεία της FAOSTAT, τις πρώτες τέσσερις θέσεις στην παγκόσμια παραγωγή φρούτων κατέχουν οι μπανάνες, τα πορτοκάλια, τα σταφύλια και τα μήλα.

Μετά το 2005 τα μήλα ξεπέρασαν τα πορτοκάλια και τα σταφύλια. Και από το 2010 μέχρι σήμερα (με 70,6 εκατ. τόνους) κατέχουν σταθερά τη δεύτερη θέση στη φρουτοκαλλιέργεια του κόσμου – το 2016 η παραγωγή τους έφτασε σχεδόν τους 90 εκατ. τόνους. Αυτή η αύξηση μπορεί να εξηγηθεί από την υψηλή προσαρμοστικότητα της μηλιάς σε διαφορετικές εδαφικές και κλιματικές συνθήκες. Στο Νότιο Ημισφαίριο οι μηλεώνες ξεκινούν από τη Νότια Αφρική και φτάνουν στα νοτιότερα μέρη της Αυστραλίας (νησί Τασμανία) και της Χιλής στη Νότια Αμερική, όπου οι κύριες ποικιλίες ωριμάζουν από τα μέσα Ιανουαρίου έως τις αρχές Μαρτίου, δηλαδή όταν στην Ευρώπη η εγχώρια παραγωγή έχει σχεδόν πλήρως εμπορευτοποιηθεί.

Ανάλογα με τον συνδυασμό ποικιλίας-υποκαρπίου, η καρποφορία ξεκινά στο 1ο–2ο έτος μετά τη φύτευση, και κατά την περίοδο πλήρους καρποφορίας οι αποδόσεις είναι συνήθως 4–5 τόνους/εκτάριο. Έτσι, η μηλιά αποσβένει γρήγορα το κεφάλαιο που επενδύθηκε στη δημιουργία του μηλεώνα, δηλαδή είναι ένα είδος φρούτου πρόωρης καρποφορίας και υψηλής απόδοσης.

Υπάρχει μεγάλη ποικιλομορφία ποικιλιών όσον αφορά τον χρόνο ωρίμανσης. Για παράδειγμα, στην περιοχή της Πλόβντιβ ξεκινά στα τέλη Ιουνίου – αρχές Ιουλίου με την Vista Bella και τελειώνει στα τέλη Οκτωβρίου – τη δεύτερη δεκάδα του Νοεμβρίου με τις Granny Smith και Pink Lady. Η περίοδος αποθήκευσης εξαρτάται από την ποικιλία, με τις χειμερινές ποικιλίες να διατηρούν τις εμπορικές τους ιδιότητες σε συμβατικά ψυγεία μέχρι τον Μάρτιο – Απρίλιο, και σε αποθήκευση ελεγχόμενης ατμόσφαιρας μέχρι τον Μάιο – Ιούνιο, ενώ σε εξαιρετικά χαμηλή περιεκτικότητα οξυγόνου μπορούν να αποθηκευτούν μέχρι τη νέα συγκομιδή.

Τα μήλα έχουν υψηλή μεταφορικότητα και την ικανότητα να διατηρούν για μεγάλο χρονικό διάστημα τόσο την εξωτερική τους εμφάνιση όσο και τις γευστικές τους ιδιότητες, γι' αυτό και αποτελούν σημαντικό αντικείμενο εμπορίου σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο. Δεν πρέπει να παραβλέπουμε και τις άλλες ιδιότητες του μήλου ως υγιεινής τροφής για τον άνθρωπο, για φρέσκια κατανάλωση ή επεξεργασία σε χυμούς, συμπυκνώματα, φρουτοσαλάτες, πηκτίνη κ.λπ.

Περίπου το 65% των μήλων του κόσμου παράγεται στην Ασία, και η Κίνα παρήγαγε το 2015 και το 2016 αντίστοιχα 42,6 εκατ. τόνους και 44,4 εκατ. τόνους, ακολουθούμενη από τη γειτονική μας Τουρκία με περίπου 3 εκατ. τόνους ετήσιας παραγωγής. Στη δεύτερη θέση είναι η Ευρώπη, με την Πολωνία, την Ιταλία και τη Γαλλία ως κύριους παραγωγούς. Στην τρίτη θέση είναι η Αμερική, όπου οι ΗΠΑ και η Χιλή είναι οι ηγέτες, και η Βραζιλία και η Αργεντινή ανταγωνίζονται για την τρίτη θέση. Στην Αφρική οι κύριοι παραγωγοί μήλων είναι η Νότια Αφρική, η Αίγυπτος και το Μαρόκο. Είναι εντυπωσιακό ότι το 1985 η Αίγυπτος, το Μαρόκο και η Αλγερία παρήγαγαν αντίστοιχα 29 χιλιάδες τόνους, 120 χιλιάδες τόνους και 42 χιλιάδες τόνους, αλλά το 2015 η παραγωγή τους αυξήθηκε σημαντικά και έφτασε αντίστοιχα 696 χιλιάδες τόνους, 674 και 451 χιλιάδες τόνους, δηλαδή σε αυτές τις χώρες η μηλιά είναι μία από τις κύριες καλλιέργειες φρούτων.

Στη χώρα μας η έκταση καλλιέργειας μηλιάς έφτασε το ρεκόρ της το 1965 με 477 χιλιάδες εκτάρια, και η παραγωγή το 1986 αυξήθηκε σε 543 χιλιάδες τόνους, αντιστοιχώντας αντίστοιχα στο πρώτο στάδιο εντατικοποίησης της βουλγαρικής φρουτοκαλλιέργειας, όταν δημιουργήθηκαν μηλεώνες παλμέτ σε μετρίως εύρωστα κλωνικά υποκάρπια, και στο δεύτερο στάδιο – τη φύτευση των λεγόμενων υψηλής έντασης μηλεώνων σε μετρίως και ασθενώς εύρωστα υποκάρπια με σύστημα διαμόρφωσης ατράκτου.

Το 1897, όταν άρχισαν να τηρούνται στατιστικά στο Υπουργείο Γεωργίας μας, οι μηλεώνες κάλυπταν μόνο 160 εκτάρια, αυξάνοντας σε 16.200 εκτάρια το 1950 και σε 41.200 εκτάρια το 1960. Οι εκτάσεις μηλιάς άρχισαν να μειώνονται μετά το 1965 ως αποτέλεσμα της εντατικοποίησης, έτσι ώστε το 1990 ήταν 23.300 εκτάρια, και στις αρχές του 21ου αιώνα – σχεδόν 9.900 εκτάρια, δηλαδή μετά τις πολιτικές και οικονομικές αλλαγές στη χώρα μας και την αποκατάσταση της γης στους πρώην ιδιοκτήτες ή τους κληρονόμους τους.

Τα τελευταία χρόνια οι φυτείες μηλιάς στη χώρα μας έχουν ξεπεράσει τα 5.000 εκτάρια, και η συγκομιδόμενη έκταση το 2015 ήταν 4.760 εκτάρια.

Η παραγωγή μήλων τη δεκαετία του 1960 και 1970 ήταν περίπου 400 χιλιάδες τόνους, και μετά το 1985 μειώθηκε σημαντικά κάτω από τους 300 χιλιάδες τόνους. Η παραγωγή που επιτεύχθηκε το 2015 ήταν 58,4 χιλιάδες τόνους, σε σύγκριση με 49,4 χιλιάδες τόνους κερασιών, 36,2 χιλιάδες τόνους δαμάσκηνων και 35,3 χιλιάδες τόνους ροδάκινων, με συνολική παραγωγή φρούτων για τη χώρα πάνω από 213 χιλιάδες τόνους.

Αν και όσον αφορά τη συγκομιδόμενη έκταση η μηλιά καταλαμβάνει την τρίτη θέση μετά το κεράσι και το δαμάσκηνο, είναι πρώτη λόγω των υψηλότερων μέσων αποδόσεων – 1.226 κιλά/εκτάριο σε σύγκριση με 614 κιλά/εκτάριο για τα κεράσια, 530 κιλά/εκτάριο για τα δαμάσκηνα και 952 κιλά/εκτάριο για τα ροδάκινα και τα νεκταρίνια το 2015. Υψηλότερες αποδόσεις πάνω από 1.000 κιλά/εκτάριο επιτεύχθηκαν από τη μηλιά το 1990 – 1.539 κιλά και το 1980 – 1.137 κιλά, και οι αποδόσεις της μηλιάς ήταν πάντα υψηλότερες από εκείνες των άλλων καλλιεργειών φρούτων στη χώρα μας.

Για σύγκριση, θα αναφέρουμε τις αποδόσεις στις λεγόμενες ηγέτιδες χώρες στην παγκόσμια παραγωγή μήλων – η Γαλλία με πάνω από 4 τόνους/εκτάριο κατά μέσο όρο για ολόκληρη τη χώρα το 2010–2013, η Ιταλία και η Ολλανδία – 3,8–4,0 τόνους/εκτάριο, η Χιλή – 4,5–4,6 τόνους/εκτάριο, η Νότια Αφρική – 3,4–3,6 τόνους/εκτάριο, οι ΗΠΑ και η Βραζιλία – 3,0–3,2 τόνους/εκτάριο, κ.λπ. Αυτά τα δεδομένα δείχνουν ξεκάθαρα ότι στη χώρα μας το δυναμικό των ποικιλιών δεν αξιοποιείται, κυρίως λόγω μη τήρησης των τεχνολογιών παραγωγής – κλάδεμα και διαμόρφωση, λίπανση, άρδευση και φυτοπροστασία.

Το 2015, το 45% των φυτεμένων μηλεώνων ήταν αρδευόμενο, από τα οποία το 42% χρησιμοποιούσε συστήματα σταγόνας και το 31% – βαρυτική άρδευση. Το 2001 η μέση έκταση ενός μηλεώνα ήταν 1,1 εκτάριο, ενώ το μέσο μέγεθος ενός φρουτοκήπου στη χώρα μας ήταν 2,44 εκτάρια, ή 1,68 εκτάρια για τα δαμάσκηνα, 1,79 εκτάρια για τα κεράσια, 0,98 εκτάρια για τα βερίκοκα και 0,73 εκτάρια για τα ροδάκινα. Αυτά τα δεδομένα δείχνουν ότι η δημιουργία οργανώσεων παραγωγών φυτοκαλλιεργητών είναι επιτακτική ανάγκη για να γίνει η βουλγαρική φρουτοκαλλιέργεια σύγχρονη, κερδοφόρα και ανταγωνιστική.

Όσον αφορά τη σύνθεση ποικιλιών, είναι αξιοσημείωτη μια ορισμένη ενοποίηση στην καλλιέργεια των λεγόμενων ποικιλιών προσανατολισμένων στην αγορά, καθώς στην παγκόσμια κορυφή 10 περιλαμβάνονται η ομάδα Golden Delicious (μεταφρασμένη στη χώρα μας ως Zlatna Prevazhodna) και Red Delicious – Chervena Prevazhodna, ακολουθούμενες από τις Gala, Jonagold, Granny Smith, Fuji, Pink Lady, Braeburn, Elstar και Jazz. Αυτές είναι οι ποικιλίες που θα αποτελέσουν το αντικείμενο του παγκόσμιου εμπορίου μήλων τα επόμενα 10 χρόνια.

Στη χώρα μας οι πρώτες 5 ποικιλίες και μερικές από τις καλύτερες ερυθρά χρωματισμένες μεταλλάξεις τους καλλιεργούνται ευρέως, κυρίως εκείνες των Gala, Jonagold, Braeburn και Fuji. Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι στις περισσότερες περιπτώσεις όλες οι νέες ποικιλίες είναι πατενταρισμένες, γεγονός που οδηγεί σε υψηλότερη τιμή για τους φυτοκαλλιεργητές, ειδικά αν το φυτικό υλικό είναι πιστοποιημένο, δηλαδή χωρίς ιούς, κάτι που είναι επιθυμητό για τους παραγωγούς φρούτων.

Είναι ενδιαφέρον να αναφερθεί ότι στην παραπάνω ομάδα ποικιλιών δεν υπάρχει καμία με γενετική ανθεκτικότητα στην κύρια ασθένεια, την κνησμό της μηλιάς. Ως εκ τούτου, θεωρώ χρήσιμο για τους φυτοκαλλιεργητές μας να γνωρίζουν την ευαισθησία των διαδεδομένων ποικιλιών στις οικονομικά σημαντικές ασθένειες της μηλιάς – κνησμό, αλευρώδη και π